

(S)

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski (kolegijos pirmininkas), Donato Šerno ir Agnės Tiknūtės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Volui baldai“ kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. kovo 29 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Užimtumo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Volui baldai“ dėl subsidijos lėšų grąžinimo, delspinigių ir procesinių palūkanų priteisimo ir atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Volui baldai“ priešieškinį ieškovai Užimtumo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos dėl sutarties nutraukimo pripažinimo negaliojančiu.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 punkto pagrindu nustatyto sutartyje termino darbo vietai įsteigti priginties ir padarinių praleidus šį terminą.
2. Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės 16 932 Eur negrąžintų subsidijų, 325,09 Eur delspinigių ir 5 procentų metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad šalys 2021 m. gegužės 16 d. pasirašė Savarankiško užimtumo rėmimo sutartį (toliau – ir sutartis), pagal kurią atsakovė įsipareigojo iki 2021 m. lapkričio 30 d. įsteigti baldžiaus darbo vietą. 2021 m. lapkričio 29 d. susitarimu šalys pakeitė 2021 m. gegužės 16 d. Savarankiško užimtumo rėmimo sutartyje nustatytą terminą baldžiaus darbo vietai įsteigti, pratęsdamos ją iki 2022 m. kovo 5 d., tačiau ir iki šio nustatyto termino darbo vieta nebuvo įsteigta. Atsakovė iki termino pabaigos nepranešė apie sudarytas materialines ir teises sąlygas naujai darbo vietai sukurti, nesurašė akto, todėl kadangi neįsteigė darbo vietos, jai kyla pareiga grąžinti subsidiją, sumokėti delspinigius ir palūkanas. Ieškovės teigimu, atsakovė neįrodė nenugalimos jėgos aplinkybių, sutrukdžiusių jai laiku įsteigti darbo vietą. Be to, Užimtumo įstatymo normos yra imperatyvios, todėl ieškovė negali keisti sutarties įvykdymo termino.
4. Atsakovė priešieškiniu prašė pripažinti negaliojančiu ieškovės ir atsakovės 2021 m. gegužės 6 d. sudarytos Savarankiško užimtumo rėmimo sutarties su vėlesniais pakeitimais nutraukimą, apie kurį pranešta ieškovės teritorinio padalinio – Šiaulių klientų aptarnavimo departamento direktoriaus 2022 m. kovo 8 d. pranešimu ir kuris įtrauktas į jo 2022 m. kovo 8 d. įsakymą Nr. VI (19.5) – 344 pavadinimu „Dėl subsidijos, įgyvendinant savarankiško užimtumo rėmimo priemonę grąžinimo“, priteisti iš ieškovės atsakovės naudai jos turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
5. Atsakovė nurodė, kad sukūrė baldžiaus vietą, 24 dienas vėluodama įvykdyti priimtus įsipareigojimus. Atsakovė paaikšino, kad ji 2022 m. kovo 10 d. kreipėsi į ieškovės teritorinį skyrį ir, vadovaudamasi Savarankiško užimtumo rėmimo sutarties 8 ir 9 punktais, informavo, jog susiklostė ypatingos aplinkybės, galinčios būti laikomos nenugalimos jėgos aplinkybėmis, dėl kurių ji negalėjo laiku įvykdyti sutarties (neįsteigė darbo vietos). Atsakovė 2022 m. kovo 14 d. raštu kreipėsi į ieškovės teritorinį padalinį, prašydama sustabdyti 2022 m. kovo 8 d. sprendimo dėl sutarties nutraukimo ir reikalavimo dėl subsidijos grąžinimo galiojimą iki 2022 m. kovo 25 d., t. y. galutinės staklių pristatymo datos, dėl susiklosčiusių nepaprastų aplinkybių. Ieškovės teritorinis padalinys 2022 m. kovo 18 d. raštu atsisakė laikyti darbo vietos sukūrimo vėlavimo aplinkybes nepaprastomis aplinkybėmis ir sustabdyti 2022 m. kovo 8 d. sprendimo galiojimą ir dar kartą pareikalavo grąžinti subsidiją. Atsakovė 2022 m. kovo 25 d. elektroniniu paštu pranešė ieškovei, kad 2022 m. kovo 29 d. bus sukurta baldžiaus darbo vieta ir įvykdyta sutartis. Atsakovė investavo į darbo vietos sukūrimą 44 625,35 Eur. Subsidijos pagal sutartį yra 19 920 Eur, iš jų 16 932 Eur ieškovė sumokėjo, o 2988 Eur turėjo sumokėti per 5 dienas nuo darbo vietos sukūrimo, jeigu sutartis vienašališkai nebūtų buvusi nutraukta. Ieškovė turėjo pranešti, kad nutraukia sutartį dėl esminio sutarties pažeidimo (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.217 straipsnis).

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Šiaulių apylinkės teismas 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimu ieškinį atmetė, priešieškinį tenkino, pripažino neteisėtu ir negaliojančiu ieškovės ir atsakovės 2021 m. gegužės 6 d. sudarytos Savarankiško užimtumo rėmimo sutarties Nr. URS (19.5)-748 su vėlesniais pakeitimais nutraukimą, priteisė iš ieškovės atsakovei 88 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
7. Teismas pažymėjo, kad visai atsakovės užsakytai įrangai pagaminti buvo nustatytas 10 mėnesių terminas; laminavimo staklių pristatymo terminas pailgėjo 10 kalendorinių dienų, skaičiuojant nuo 2022 m. kovo 5 d., o pjovimo staklių – 17 kalendorinių dienų, taigi praleistas labai nežymiai.
8. Teismas nusprendė, kad atsakovė per protingą terminą pradėjo vykdyti šalių sutartį, t. y. net nesulaukusi ieškovės avanso (jis pervestas 2021 m. gegužės 17 d.) atsakovė 2021 m. gegužės 15 d. kreipėsi į tiekėjus dėl pasiūlymų pateikimo, nurodydama protingą pasiūlymų pateikimo terminą iki 2021 m. liepos 5 d. Pasibaigus pasiūlymų terminui, atsakovė surašė tiekėjų apklausos pažymą ir per protingą terminą 2021 m. liepos 16 d. su Austrijos įmone „Felder KG“ sudarė įrangos pirkimo–pardavimo sutartį. Ieškovė sutiko pratęsti įrangos pristatymo terminą, todėl šalys pasirašė sutarties pakeitimą – pratęsė terminą baldžiaus vietai įsteigti iki 2022 m. kovo 5 d. Teismas padarė išvadą, kad ieškovė įvertino atsakovės siekį ir realią galimybę įkurti darbo vietą, neprieštaravo termino pratęsimui, nesilė ieškoti kito tiekėjo, todėl teismas nepagrįstu laikė ieškovės argumentą, kad atsakovė jau 2021 m. lapkričio 20 d. turėjo suprasti, jog laiku neįvykdys savo sutartinių įsipareigojimų, ir nesiėmė veiksmų, siekdama įsigyti reikalingą įrangą iš kitų tiekėjų. Teismas atkreipė dėmesį, kad kitų tiekėjų paieškos po 2021 m. lapkričio 20 d., esant pandemijai, kai dalis darbų yra pradėta, būtų buvęs neekonomiškas, neracionalus ir greičiausiai realiai neįgyvendinamas atsakovės žingsnis. Teismas nenustatė atsakovės neveikimo, siekio vilkinti pirkimo procedūras ar pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymą.
9. Atsižvelgdamas į atsakovės 2022 m. kovo 10 d. ir 2022 m. kovo 14 d. pateiktus prašymus, teismas padarė išvadą, kad atsakovė prašė laikyti jos nurodytas aplinkybes (Austrijos įmonė iki 2022 m. kovo 5 d. įsipareigojimų dėl staklių pagaminimo neįvykdė dėl pandemijos ekstremaliosios situacijos, nes įmonėje susirgo trečdalis darbuotojų) nenugalimos jėgos aplinkybėmis ir pagrįstai nesikreipė į ieškovę dėl pažymos, nurodytos sutarties 11 punkte, išdavimo, nes pažymos pagal nustatytą tvarką išduodamos, jeigu tos aplinkybės atsirado ir egzistavo Lietuvos Respublikos teritorijoje (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 13 d. nutarimas), o šiuo atveju aplinkybės taip susiklostė Austrijoje. Teismas, įvertinęs, kad atsakovės tiekėjos valstybėje buvo COVID-19 pandemijos pikas, nusprendė, jog 2022 m. kovo 5 d. egzistavo laikinos nenugalimos jėgos aplinkybės, sutrukdžiusios atsakovei įvykdyti sutartį – iki nustatyto termino įsteigti darbo vietą, todėl ieškovė turėjo spręsti ir įvertinti situaciją dėl sutarties 8 punkto taikymo.
10. Teismas nustatė, kad ieškovė, nutraukdama sutartį, vadovavosi sutarties 19 punktu. Ieškovė nesilaikė nustatytos tvarkos ir 2022 m. kovo 8 d. įsakyme (viename dokumente) nurodė, kad baldžiaus darbo vieta iki 2022 m. kovo 5 d. nebuvo įsteigta, nustatė, kad atsakovė turėtų grąžinti subsidiją, nutarė įspėti apie sutarties nutraukimą ir inicijuoti pretenzijos pateikimą, o tą iš esmės nulėmė tai, jog nebuvo išsiaiškintos sutarties neįvykdymo priežastys ir nutarta įspėti atsakovę dėl sutarties nutraukimo. Teismas atsižvelgė į tai, kad atsakovė pranešime ieškovei nurodė sutarties neįvykdymo laiku priežastis, suteikė informaciją, kada sutartis bus įvykdyta, ir nusprendė, jog iš esmės atsakovės nurodytų terminų buvo laikytasi, nes ir faktinių aplinkybių konstatavimo protokole yra fiksuota, kad darbo vieta įsteigta nuo 2022 m. kovo 29 d.
11. Teismas, įvertinęs sutarties turinį ir byloje esančius duomenis, pažymėjo, kad nors šalys nepasirašė Užimtumo tarnybos direktoriaus patvirtintos formos Materialinių ir teisinių sąlygų naujai darbo vietai sukurti sudarymo akto, šio akto nepasirašymas nebuvo pagrindas nutraukti sutartį. Teismas, pripažinęs, kad atsakovės 2022 m. kovo 5 d. nurodytos aplinkybės, sutrukdžiusios jai iki nustatyto termino įsteigti darbo vietą, yra laikinos nenugalimos jėgos aplinkybės, nurodė, kad esant laikinoms *force majeure* (nenugalima jėga) aplinkybėms sutartiniai santykiai nepasibaigia, automatiškai sustabdomas sutartinių įsipareigojimų vykdymas ir jomis besiginanti šalis atleidžiama nuo sutartinės atsakomybės. Taigi šiuo atveju sutartis nutraukta nepagrįstai, nenustačius CK 6.217 straipsnio 2, 3 dalyse nurodytų sąlygų. Pripažinęs, kad sutartis su atsakove nutraukta neteisėtai, teismas atmetė ieškovės reikalavimus.
12. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2023 m. kovo 29 d. sprendimu Šiaulių apylinkės teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują – ieškinį tenkino, o priešieškinį atmetė.
13. Kolegija nurodė, kad, pagal Paslaugų teikimo darbo ieškantiems asmenims tvarkos aprašo, patvirtinto Užimtumo tarnybos direktoriaus 2019 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-163 „Dėl Paslaugų teikimo darbo ieškantiems asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – ir Paslaugų teikimo aprašas), 101 punktą, subsidijos gavėjas iki savarankiško užimtumo rėmimo sutartyje nustatytos darbo vietos įsteigimo dienos, bet ne ilgiau kaip per 10 mėnesių nuo savarankiško užimtumo rėmimo sutarties pasirašymo dienos, privalo: atlikti visus savarankiško užimtumo rėmimo paraiškoje nustatytus darbus, įsteigti darbo vietą bei kartu su pranešimu apie sudarytas materialines ir teisines sąlygas naujai darbo vietai sukurti Užimtumo tarnybai pateikti viešųjų pirkimų dokumentus, nustatytos formos veiklos finansinę ataskaitą su išlaidas pagrindžiančių ir patirtų išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų (pirkimo–pardavimo sutarčių, jeigu buvo sudarytos, sąskaitų faktūrų, banko išrašų arba pavedimų elektronine bankininkyste) kopijomis, patvirtintoms subsidijos gavėjo atstovo parašu, lietuvių kalba bei įsigytų darbo priemonių ir, jeigu remtuotos patalpos, atlikto patalpų remonto nuotraukomis.
14. Ieškovė, atsižvelgdama į tai, kad Austrijos tiekėja „Felder KG“ 2021 m. lapkričio 28 d. pranešė atsakovei, jog trūksta reikalingų žaliavų gamybai, todėl keičiasi įrangos pristatymo terminas, sutiko pakeisti ir pratęsti sutarties 2.1 papunktyje nurodytą terminą maksimaliai tiek, kiek nustatyta Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 papunktyje, Paslaugų teikimo aprašo 101 punkte (iki 2022 m. kovo 5 d.). Pagal minėtos teisės normose nustatytą teisinį reglamentavimą, Užimtumo tarnyba neturi teisinio pagrindo nustatyti ilgesnį kaip 10 mėnesių darbo vietų įsteigimo terminą, teisės aktuose neįtvirtinta galimybė šį terminą pratęsti. Atsakovė, pasirašydama sutartį ir papildomą susitarimą, sutiko su sutarties sąlygomis, todėl, neatlikus nustatytų pareigų, atsakovei kyla sutartyje ir Užimtumo įstatyme nustatyta atsakomybė.
15. 2022 m. vasario 28 d. atsakovė pateikė Užimtumo tarnybai pirkimo dokumentus, pataisytą turto atidavimo naudoti aktą, banko sąskaitos išrašą, 2022 m. kovo 3 d. pateikė už subsidijos lėšas įsigyto ilgalaikio materialiojo turto draudimo dokumentus, bet nepateikė veiklos finansinės ataskaitos, pagrindžiančios veiklą 100 proc. įvykdymą, taip pat raštiško pranešimo apie sudarytas materialines ir teisines sąlygas naujoms darbo vietoms sukurti, kaip nustatyta savarankiško užimtumo rėmimo reglamentuojančiuose teisės aktuose. Nors ieškovė 2022 m. kovo 3 d. elektroniniu laišku paragino atsakovę pateikti visus dokumentus, reikalingus darbo vietai įsteigti, tačiau atsakovė jų nepateikė iki 2022 m. kovo 5 d. Byloje nėra duomenų, kad atsakovė būtų sudariusi sąlygas Užimtumo tarnybos specialistams patikrinti steigiamą darbo vietą, jos atitiktį paraiškoje nurodytiems reikalavimams ir tai, kaip įkurtoje darbo vietoje naudojamos už subsidiją darbo vietoms steigti jos, kaip

subsidijos gavėjos, įsigytos darbo priemonės. Be to, ieškovė ieškinyje nurodė, kad 2022 m. kovo 4 d. nuvyko į planuojamą steigti darbo vietą Šiauliuose, Verdulių g. 40, tačiau minėtu adresu nerado nei atsakovės, nei įsigytos už subsidijos lėšas įrangos.

16. Atsakovė pateikė į bylą 2022 m. kovo 29 d. antstolio faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą, kuriuo užfiksuota, kad atsakovės gamybinėse patalpose Šiauliuose, Verdulių g. 40, įkurta baldžiaus darbo vieta. Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, padarė išvadą, kad atsakovė laikėsi nurodytų terminų ir darbo vietą įsteigė 2022 m. kovo 29 d., nors nustatydamas faktines aplinkybes nurodė priešingai – kad 2022 m. kovo 5 d. baldžiaus darbo vietos atsakovė nebuvo įsteigusi.
17. Kolegija nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, jog atsakovė laikėsi sutartyje nustatyto termino darbo vietai įsteigti. Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. A1-348, (toliau – ir Priemonių aprašas) 74.1 punkte imperatyviai reglamentuojama, kad tik Užimtumo tarnyba, o ne antstolis ar dar kitas subjektas fiksuoja darbo vietos įsteigimo faktą. Nesant Užimtumo tarnybos surašyto ir šalių pasirašyto Materialinių ir teisinių sąlygų naujai darbo vietai sukurti sudarymo akto, nėra pagrindo konstatuoti faktą, kad darbo vieta įsteigta, juolab kai ji įsteigta kitokiais, nei įtvirtinta Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 papunktyje ir Paslaugų teikimo aprašo 101 punkte, terminais. Kadangi atsakovė Sutarties 2.1 punkte nustatytu terminu (iki 2022 m. kovo 5 d.) nepateikė rašytinio pranešimo apie sudarytas materialines ir teisines sąlygas naujai darbo vietai sukurti, taip pat veiklos ataskaitos, tai ieškovė pagrįstai nepasirašė Materialinių ir teisinių sąlygų sukurtai naujai darbo vietai akto, nes tam nebuvo sudarytos visos materialinės ir teisinės sąlygos. Kolegija pažymėjo, kad darbo sutarties sudarymas, nepasirašius Materialinių ir teisinių sąlygų sukurtai naujai darbo vietai akto, neleidžia pripažinti, kad tinkamai įvykdyta sąlyga baldžiaus darbo vietos įsteigimo prasme.
18. Kolegija nurodė ir tai, kad šalių sutartis pasirašyta COVID-19 pandemijos metu 2021 m. gegužės 6 d. (Lietuvos Respublikoje karantinas paskelbtas nuo 2020 m. lapkričio 7 d. iki 2021 m. liepos 1 d., o nuo 2021 m. liepos 1 d. iki 2022 m. gegužės 1 d. galiojo ekstremalioji situacija dėl COVID-19 ligos). Pasaulinė sveikatos organizacija dėl COVID-19 ligos plitimo 2020 m. sausio 30 d. paskelbė pasaulinę ekstremaliąją situaciją, o nuo 2020 m. kovo 11 d. COVID-19 plitimą įvardijo kaip pandemiją. Atsakovei 2021 m. liepos 5 d. sudarant su UAB „Felder group Lietuva“ pirkimo-pardavimo sutartis Nr. 202107-01, Nr. 202107-02, Lietuvoje galiojo paskelbta ekstremalioji situacija. Taigi atsakovė, žinodama sutarties nuostatas (galutinį darbo vietos įsteigimo terminą) ir būdama atidi ir rūpestinga verslininkė, galėjo įvertinti tikimybę, jog dėl visame pasaulyje išplitusio COVID-19 viruso ir dėl to susiklostančių nepalankių verslui situacijų gali nepavykti įvykdyti pirkimo-pardavimo sutarties per joje nurodytą terminą (iki 2021 m. lapkričio 20 d.). Kolegija pažymėjo ir tai, kad atsakovė nepateikė į bylą įrodymų, jog ji, 2021 m. lapkričio 20 d. žinodama, kad tiekėja sutarčių laikų neįvykdys, būtų ieškojusi kitų tiekėjų, kurie būtų galėję reikiamą įrangą parduoti per sutarties vykdymo terminą. Atsakovės argumentas, kad vienašalis sutarties su tiekėja „Felder KG“ nutraukimas būtų buvęs neracionalus, iš esmės nepaneigia argumento, kad atsakovė, kaip subsidijos gavėja, galėjo įsivertinti visas galimas rizikas.
19. Kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad atsakovė nepateikė iki 2022 m. kovo 5 d. ieškovės nurodytų dokumentų, ir tik ieškovei priėmus 2022 m. kovo 8 d. įsakymą atsakovės atstovas 2022 m. kovo 14 d. pateikė nepasirašytą pranešimą dėl ypatingų aplinkybių, kurios galėtų būti laikomos nenugalimos jėgos aplinkybėmis, turinčiomis įtakos sutarties vykdymui. 2022 m. kovo 15 d. atsakovės atstovas pateikė pasirašytą 2022 m. kovo 10 d. pranešimą dėl ypatingų aplinkybių, 2022 m. kovo 5 d. Austrijos įmonės „Felder KG“ pranešimą, kuriame nurodyta, jog dėl Austrijoje susidariusios ekstremaliosios situacijos maksimalus įrangos pristatymo terminas pratęstas; 2022 m. kovo 14 d. prašymą dėl sprendimo vykdymo sustabdymo, kuriuo prašė sustabdyti sprendimo, priimto jos atžvilgiu, vykdymą iki 2022 m. kovo 25 d. bei laikyti pranešime nurodytas aplinkybes nenugalimos jėgos aplinkybėmis. Iš minėtų atsakovės pateiktų ieškovei dokumentų matyti, kad atsakovė tik 2022 m. kovo 15 d., t. y. praėjus 10 kalendorinių dienų nuo darbo vietos įsteigimo termino (2022 m. kovo 5 d.), pateikė Užimtumo tarnybai 2022 m. kovo 5 d. Austrijos įmonės „Felder KG“ pranešimą, kuriame nurodytos priežastys, trukdžiusios laikui pagaminti ir pristatyti atsakovei įrangą, reikalingą baldžiaus darbo vietai įsteigti. Be to, atsakovė pažeidė sutarties 9 punkte sutartą pareigą pranešti ieškovei apie negalėjimą įvykdyti prievolę dėl aplinkybių, kurias atsakovė laikė nenugalimos jėgos aplinkybėmis.
20. Kolegija, atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, nusprendė, kad nagrinėjamu atveju šalių sudarytos sutarties vykdymas COVID-19 pandemijos situacijoje atsakovei neužkrovė neprotingos ekonominės naštos, taikyti apribojimai dėl COVID-19 pandemijos tiek Lietuvos Respublikoje, tiek pasauliniu mastu yra pernelyg nutolę nuo sutarties vykdymo neįmanomumo. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai pripažino, kad 2022 m. kovo 5 d. buvo laikinos nenugalimos jėgos aplinkybės, sutrukdžiusios atsakovei įvykdyti sutartį iki nustatyto termino. Taigi byloje nekonstatuotas pagrindas atleisti atsakovę nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą dėl nenugalimos jėgos aplinkybių.
21. Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad ieškovė, viename dokumente nurodydama, jog neįsteigta iki 2022 m. kovo 5 d. baldžiaus darbo vieta, nustatydama, kad atsakovė turėtų grąžinti subsidiją, nutardama įspėti apie sutarties nutraukimą ir inicijuoti pretenzijos pateikimą, nesilaikė gero administravimo principo, nes nebuvo išsiaiškintos sutarties neįvykdymo priežastys ir nutarta įspėti atsakovę dėl sutarties nutraukimo. Tokia pirmosios instancijos teismo išvada padaryta remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuotą praktika bylose, kuriose buvo skundžiamas ne Užimtumo tarnybos įsakymas dėl sutarties nutraukimo, o pretenzija dėl subsidijos grąžinimo (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. birželio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-373-575/2021). Tačiau nagrinėjamu atveju ieškovės priimtu įsakymu, vadovaujantis sutarties 19 punktu, atsakovė yra įspėjama, jog, praėjus 10 dienų nuo šio įsakymo pateikimo, sutartis bus laikoma nutraukta. Šis įsakymas yra teisės aktas, lemiantis atsakovės teises ir pareigas, todėl, atsakovei jo neapskundus įstatymų nustatyta tvarka, teisės aktas įsigaliojo ir ieškovė suėjus nurodytam terminui pagrįstai sutartį nutraukė.
22. Pasisakydama dėl vienašalio sutarties nutraukimo, kolegija nurodė, kad sutarties 19 punkte šalys iš anksto aptarė sąlygą dėl sutarties nutraukimo – kai sutarties šalis nevykdo sutartyje nustatytų įsipareigojimų. Iš anksto sutartyje aptarti esminio sutarties pažeidimo atvejai nėra vertinami pagal CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus (CK 6.217 straipsnio 2 dalies 1–5 punktai), todėl priešingai nei konstatavo pirmosios instancijos teismas, ieškovė neturėjo pareigos vertinti ir nurodyti CK 6.217 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytų kriterijų. Šiuo atveju nustatyta, kad sutarties 2.1 papunktyje nurodyto termino pažeidimas yra esminis, todėl, nustatytu terminu neįsteigus darbo vietos, taikoma poveikio priemonė – visos subsidijos susigrąžinimas (Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 6 dalies 2 punktas). Užimtumo tarnyba, įsakymu įspėjusi atsakovę prieš 10 dienų, teisėtai vienašališkai nutraukė sutartį. Kolegija padarė išvadą, kad atsakovės priešiškinio reikalavimas dėl vienašališko sutarties nutraukimo atmestinas kaip nepagrįstas.
23. Dėl atsakovės pareigos grąžinti subsidiją kolegija pažymėjo, kad ieškovė 2022 m. kovo 8 d. pretenzija pareikalavo iki 2022 m. kovo 20 d. grąžinti atsakovei pervestą 16 932 Eur subsidiją. Atsakovė, kaip pažeidusi Sutartį, privalo ieškovei grąžinti 16 932 Eur subsidiją, pervestą pagal šalių sudarytą sutartį darbo vietoms steigti. Kadangi sutarties 7 punkte šalys sutarė, kad subsidijos gavėja, laikui negrąžinusi subsidijos lėšų šioje sutartyje ir įstatyme nurodytais atvejais, privalo mokėti 0,02 procento dydžio negrąžintų darbo vietai steigti subsidijos lėšų delspinigius už kiekvieną uždelstą dieną, tai iš atsakovės ieškovei priteista 325,09 Eur delspinigių, apskaičiuotų nuo 2022 m. kovo 31 d. iki 2022 m. liepos 4 d. Kolegija tenkino ir ieškovės prašymą priteisti procesines palūkanas, todėl iš atsakovės priteisė procesines palūkanas nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos (2022 m. liepos 5 d.).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

24. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. kovo 29 d. sprendimą ir palikti galioti Šiaulių apylinkės teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

- 24.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 papunkčio nuostatą, kuri gali būti taikoma tik šalių santykiams iki sutarties pasirašymo, o vėlesni šalių civiliniai teisiniai (sutarties vykdymas) santykiai reglamentuojami CK normomis. CK 1.117 straipsnio 6 dalyje pateikiama naikinamojo termino apibrėžtis. Įstatymų leidėjas paprastai aiškiai nurodo, kokie terminai laikytini naikinamaisiais, pvz., nustatyti Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 49 straipsnio 6 dalyje, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 368 straipsnio 2 dalyje. Įvardijamos įstatymų nuostatos dėl naikinamojo termino apibrėžties konkrečiais atvejais leidžia padaryti kelias išvadas: 1) naikinamojo termino pabaiga savaime sukelia teises pasekmes – išnyksta tam tikros civilinės teisės ar pareigos, ir jų išnykimui nereikalingi kokie nors valiniai civilinių santykių dalyvių veiksmai (tokie kaip pranešimas apie sutarties nutraukimą, pretenzijos pareiškimas, konstatavimas, kad terminas praleistas, ir pan.), 2) įstatyme tiesiogiai nurodoma, kad terminas yra naikinamasis, įvardijant laikotarpį arba imperatyvų draudimą atlikti tam tikrus veiksmus, pvz., „negali būti teikiamas“, ir pan. Taigi, nors Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 papunktyje yra nustatytas terminas, per kurį subsidijos gavėjas turi sukurti darbo vietą tam, kad gautų subsidiją, tačiau normos formuluotė nei pagal formą, nei pagal turinį neleidžia šio termino laikyti naikinamuoju.
- 24.2. Apeliacinės instancijos teismas sprendė klausimą dėl sutarties nutraukimo esant esminiam jos pažeidimui, todėl turėjo analizuoti sutarties nuostatas, kartu atskleisti, ar nurodomos normos pažeidimai kliudo sutarties šalims pasiekti savo tikslų, ar juos eliminuoja ir (ar) tokių pažeidimų neįmanoma ištaisyti taikant papildomus protingus įstatymuose ar sutartyje nustatytus terminus. Šalių pasirašytos sutarties nuostatose termino darbo vietai sukurti praleidimas neįvardytas kaip esminis sutarties pažeidimas. Ieškovės sutartinis tikslas – sukurti darbo vietą ir ją išlaikyti 3 metus, investuojant valstybės lėšas darbo vietai sukurti, taip sutaupant nedarbo išmokas, o valstybei gaunant pajamų iš darbdavio mokesčių už darbuotoją pavaldulį. Atsakovės sutartinis tikslas – sukurti darbo vietą, panaudojant nuosavas lėšas ir subsidiją. Nors atsakovė pavėlavo sukurti darbo vietą, tačiau pagrindinis sutarties tikslas pasiektas. Dėl termino praleidimo taikoma 16 932 Eur sankcija būtų neteisinga ir nesąžininga. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas tinkamai nurodė, kad sutartis buvo nutraukta nenustačius CK 6.217 straipsnio 2, 3 dalyse nurodytų sąlygų. Apeliacinės instancijos teismas daugiau rėmėsi pažodiniu, o ne loginiu sisteminiu teisės normų aiškinimu.
- 24.3. Užimtumo tarnybos Šiaulių klientų aptarnavimo departamento direktorius 2022 m. kovo 8 d. pranešimu, įtrauktu į jo 2022 m. kovo 8 d. įsakymą, konstatavo, kad darbo vieta neįsteigta iki 2022 m. kovo 5 d.; informavo atsakovę apie sutarties nutraukimą ieškovės iniciatyva po 10 dienų nuo įsakymo (pranešimo) pateikimo dienos ir nurodė savo darbuotojai pateikti pretenziją dėl subsidijos grąžinimo. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, kad šis įsakymas yra teisės aktas, atsakovė jo neskundė, todėl teisės aktas yra įsiteisėjęs ir privalomai lemia atsakovės teisės ir pareigas. Ieškovės įsakymas iš esmės yra vieno iš civilinių santykių dalyvių pranešimas kitam dalyviui, kad šis praleido sutarties įvykdymo terminą ir dėl šio pažeidimo sutartis bus nutraukta po 10 d. nuo pranešimo pateikimo, bus surašyta pretenzija, kuria bus pareikalauta grąžinti subsidiją. Pirmosios instancijos teismas teisingai įvertino vienos iš sutarties šalių veiksmus civiliniuose santykiuose, išreiškiant savo valią viename dokumente dėl visų klausimų, kaip netinkamus, neatitinkančius gero administravimo principo, kuriais nesilaikoma nustatytos tvarkos, nulėmusius sutarties nutraukimą neišsiaiškinus jos neįvykdymo priežasčių. Bet koks administracinis teisės aktas turėtų būti vertinamas kaip elinis rašytinis įrodymas, patvirtinantis vienos iš sutarties šalių valią. Taigi pirmosios instancijos teismas teisingai taikė CPK 185 straipsnio 1 dalies, taip pat ir 2 dalies nuostatas, nes jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios, išskyrus šiame kodekse įtvirtintas išimtis. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi formaliais pagrindais, nepaisydamas faktų, kad sutarties tikslai vis dėlto buvo pasiekti, nors ir praleidus terminą.
25. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. kovo 29 d. sprendimą palikti nepakeistą, o atsakovės kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 25.1. Nagrinėjamu atveju viena iš sudarytos sutarties šalių yra valstybinė institucija (Užimtumo tarnyba), kurios viena pagrindinių funkcijų – įgyvendinti Užimtumo įstatyme nustatytas aktyvios darbo rinkos politikos priemonės. Užimtumo tarnyba civiliniuose santykiuose dalyvauja kaip viešojo administravimo institucija, todėl negali keisti atsakomybės už sutartinių įsipareigojimų neįvykdymą, kitų sutarties sąlygų, kurios apibrėžtos teisės aktuose. Viešojo administravimo subjektų kompetencijos negalima aiškinti plačiai ir sutartį įgyvendinti kitaip, nei nustatyta jos sąlygose. Vertinant sutarties vykdymą, ieškovės atlikti veiksmai yra teisėti.
- 25.2. Atsakovė, įvardydamą Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 papunkčio nuostatos netinkamą taikymą ir aiškinimą, iš esmės neneigia to, kad ji turėjo įsipareigojimus pagal sutartį įvykdyti per 10 mėnesių, tačiau termino pažeidimą nepagrįstai laiko neesminiu, nurodydama, kad iš esmės buvo pasiektas sutarties tikslas. Atsakovė neįvykdė sutartinių įsipareigojimų įsteigti darbo vietą savarankiško užimtumo rėmimo priemonės įgyvendinimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nurodyta prasme. Byloje faktinės aplinkybės patvirtina, kad darbo vieta neįsteigta. Tai, kad atsakovei atrodo neteisinga ir nesąžininga grąžinti visą jai pervestą subsidiją, nereiškia to, kad teismas netinkamai taikė materialiosios teisės normas. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pažymėjo, kad ieškovė papildomai susitarimu maksimaliai pratęsė atsakovei terminą darbo vietai įsteigti iki 2022 m. kovo 5 d., dar kartą terminas nebuvo pratęstas. Be to, atsakovė pažeidė sutarties 9 punkte sutartą pareigą pranešti ieškovei apie negalėjimą įvykdyti prievolę dėl aplinkybių, kurias atsakovė laikė nenugalimos jėgos aplinkybėmis. Byloje nebuvo pagrindo išvada, kad sutarties vykdymas per COVID-19 pandemiją atsakovei užkrovė neprotingą ekonominę naštą. Pažymėta, kad už sutarties 2.1 papunkčio įsipareigojimo netinkamą įvykdymą subsidijos gavėjai kyla atsakomybė, kuri nustatyta tiek sutartyje, tiek Užimtumo įstatyme. Taigi, subsidijos gavėjai pažeidus sutarties 2.1 ir 6.1.2 papunkčius, taikytina atsakomybė – grąžinti visa jai pervesta subsidija, nes valstybė, skirdama valstybės paramą, turi teisę apibrėžti ir griežtus reikalavimus subjektams, siekiantiems ją gauti.
- 25.3. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje išaiškinta, kad pagal Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 punktą nustatyta, jog subsidijos gavėjas privalo darbo vietą įsteigti (pritaikyti) ir visiškai atsiskaityti su Užimtumo tarnyba už suteiktą subsidiją ne vėliau kaip per 10 mėnesių nuo vienos iš paramos darbo vietoms steigti priemonių įgyvendinimo sutarties pasirašymo dienos; teisės aktai nenustato jokių išimčių, dėl kurių šis terminas galėtų būti pratęstas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. kovo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-218-822/2023, 2023 m. birželio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-754-815/2023). Teismų pripažinta, kad Užimtumo tarnyba negali nustatyti ilgesnio kaip 10 mėnesių darbo vietų įsteigimo termino, skaičiuojant nuo sutarties pasirašymo dienos, įstatyme nustatytas terminas negali būti viršijamas.
- 25.4. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad įstatyme ir sutartyje įtvirtinti vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai yra alternatyvūs. Sutartyje ir įstatyme nustatytų vienašališko sutarties nutraukimo pagrindų taikymo skirtumas yra tas, kad teismas netikrina, ar sutartyje įtvirtintas sutarties nutraukimo pagrindas savo pobūdžiu atitinka CK 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kriterijus. Toks išaiškinimas reiškia, kad šalims susitarus, kokiais atvejais sutartis gali būti nutraukta vienašališkai, pakanka nustatyti faktą, jog egzistavo nurodytas sutarties nutraukimo pagrindas (pagrindai). Ieškovė, nutraukdama sutartį, vadovavosi sutarties nuostata, kad sutartis gali būti nutraukta šalies iniciatyva, jeigu nustatoma, kad kita sutarties šalis nevykdo sutartyje įtvirtintų įsipareigojimų, įspėjus įsipareigojimų nevykdančią šalį prieš 10 kalendorinių dienų. CK 6.218 straipsnyje reglamentuojama pranešimo apie sutarties nutraukimą tvarka ir terminai, tačiau nėra pagrindo jų sugretinti su CK 6.217 straipsniu, nes tai skirtingos teisės normos bei jų taikymo specifika.
- 25.5. Ieškovės įsakymu konstatuota, kad atsakovė neįvykdė sutarties 2.1 papunkčio, nes neįsteigė baldžiaus darbo vietos iki nurodyto termino, todėl privalo grąžinti visą jai pervestą subsidiją. Užimtumo tarnyba įsakymu prieš 10 dienų įspėjo atsakovę apie sutarties nutraukimą, o nurodžiusi grąžinti išmokėtą subsidiją, nurodė ir įsakymo apskundimo tvarką. Administraciniai aktai, dėl kurių galima pateikti skundą, pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 1 punktą ir 23 straipsnio 1 dalį yra visi viešojo administravimo subjektų priimti teisės aktai, nepaisant tų aktų formos, taip pat veiksmai (neveikimas), sukeliantys asmeniui teisinių pasekmių, t. y. darantys įtaką asmenų teisėms ar įstatymų saugomiems interesams. Tik administraciniais teismams priskirta

nagrinėti administracines bylas dėl viešojo administravimo subjektų priimtų teisės aktų. Be to, teisės aktai nenustato pranešimo apie vienašališko sutarties nutraukimą formos, todėl sutarties šalys dėl formos gali susitarti pačios, o jeigu pranešimo forma neaparta sutartyje, pranešimu laikytina bet kokia forma, kuri, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, yra protinga bei priimtina.

- 25.6. Apeliacinės instancijos teismas aiškiai ir tiksliai konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino faktines aplinkybes, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles, įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas, todėl padarė nepagrįstas išvadas. Tai, kad atsakovė nesutinka su įrodymų vertinimu, nereiškia, kad teismas netinkamai vertino pateiktus įrodymus.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl sutartyje nustatyto termino darbo vietai įsteigti prigimties ir padarinių praleidus šį terminą

26. Nagrinėjamu atveju šalys 2021 m. gegužės 16 d. sudarė Savarankiško užimtumo rėmimo sutartį dėl darbo vietos steigimo subsidijavimo, pagal kurią atsakovė įsipareigojo sutartyje nustatytu terminu įsteigti baldžiaus darbo vietą, o ieškovė – sumokėti jai subsidiją šiai vietai įsteigti pagal sutartyje aptartą tvarką. Kasaciniu skundu atsakovė teigia, kad ieškovė nepagrįstai nutraukė 2021 m. gegužės 16 d. Savarankiško užimtumo rėmimo sutartį dėl darbo vietos steigimo subsidijavimo, nes ginčo sutarties 2.1 punkte nurodytas terminas baldžiaus darbo vietai įsteigti nėra naikinamasis, šio termino praleidimas neįvardytas kaip esminis sutarties pažeidimas. Atsakovės teigimu, sutarties tikslas – sukurti darbo vietą, panaudojant nuosavas lėšas ir subsidiją, nors ir pavėluotai, yra pasiektas, todėl sutartis nepagrįstai nutraukta nesant CK 6.217 straipsnio 2, 3 dalyse nurodytų esminio pažeidimo sąlygų.
27. CK 6.217 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo ar netinkamai įvykdo ir tai yra esminis sutarties pažeidimas. Nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, turi būti atsižvelgiama į tai: 1) ar nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato; 2) ar pagal sutarties esmę griežtas prievolės sąlygų laikymasis turi esminę reikšmę; 3) ar prievolė neįvykdyta tyčia ar dėl didelio neatsargumo; 4) ar neįvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje; 5) ar sutarties neįvykdžiusi šalis, kuri rengėsi įvykdyti ar vykdė sutartį, patirtų labai didelių nuostolių, jeigu sutartis būtų nutraukta (CK 6.217 straipsnio 2 dalis). CK 6.217 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai sutarties įvykdymo terminas praleistas, nukentėjusi šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis neįvykdo sutarties per papildomai nustatytą terminą. Atsakovės teigimu, nagrinėjamu atveju termino praleidimas nesudaro pagrindo konstatuoti esminio sutarties pažeidimo ir spręsti, kad ginčo sutartis nutraukta pagrįstai.
28. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad CK 6.217 straipsnio 5 dalyje papildomai nustatyta, jog vienašališkai sutartis gali būti nutraukta ir joje įtvirtintais atvejais.
29. Sutiktina su ieškove, kad kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, jog vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai yra alternatyvūs – jeigu šalys susitarė, kad tam tikros sutarties sąlygos pažeidimas yra pagrindas vienašališkai nutraukti sutartį, tai nebūtina, kad jos būtų susitarusios šį pažeidimą vertinti kaip esminį arba kad šis pažeidimas objektyviai atitiktų esminio pažeidimo kriterijus. Sutartyje ir įstatyme išvardytų vienašališko sutarties nutraukimo pagrindų taikymas yra tas, kad teismas netikrina, ar sutartyje įtvirtintas sutarties nutraukimo pagrindas savo pobūdžiu atitinka CK 6.217 straipsnio 2 dalies sąlygas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-306/2012; 2014 sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114/2014; 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-596-313/2015).
30. Nagrinėjamu atveju Savarankiško užimtumo rėmimo sutarties 2.1 papunktyje nustatyta, kad subsidijos gavėja įsipareigoja įsteigti darbo vietą iki 2021 m. lapkričio 30 d. Darbo vietos įsteigimo ir visiško atsiskaitymo su Užimtumo tarnyba už suteiktą subsidiją terminas negali būti ilgesnis kaip 10 mėn. nuo šios sutarties pasirašymo dienos. Sutarties 6.1.2 papunktyje nustatyta, kad subsidijos gavėja privalo grąžinti subsidiją, jei neįsteigė darbo vietos per 2.1 papunktyje įtvirtintą terminą. Sutarties 19 punkte šalys buvo susitarusios, kad sutartis gali būti nutraukta šalies iniciatyva, jeigu nustatoma, kad kita sutarties šalis neįvykdo sutartyje nurodytų įsipareigojimų, įspėjus įsipareigojimų nevykdančią šalį prieš 10 kalendorinių dienų.
31. Įvertinus aptartas ginčo sutarties sąlygas, sprendžiant, kad šalys susitarė dėl vienašališko sutarties nutraukimo, jei subsidijos gavėja pažeis sutarties įvykdymo terminą. Esant tokiam šalių susitarimui, apeliacinės instancijos teismui nebuvo pagrindo vertinti, ar termino praleidimas kartu yra ir esminis sutarties pažeidimas, nes, kaip minėta, tai du skirtingi vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai (atitinkamai CK 6.217 straipsnio 5 ir 2 dalys).
32. Nagrinėjamu atveju šalių Savarankiško užimtumo rėmimo sutarties sąlyga dėl termino darbo vietai įsteigti atitinka viešosios teisės normų (Užimtumo įstatymo, Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. A1-348, ir Paslaugų teikimo darbo ieškantiems asmenims tvarkos aprašo, patvirtinto Užimtumo tarnybos direktoriaus 2019 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-163) nuostatas.
33. Ieškovė biudžetinė įstaiga Užimtumo tarnyba civiliniuose santykiuose dalyvauja kaip valstybinė viešojo administravimo institucija, įgyvendinanti Užimtumo įstatyme nustatytas aktyvios darbo rinkos politikos priemones, sudarydama sutartis ji yra ribojama jai suteikto specialaus teismo ir turi laikytis viešosios teisės normų (Užimtumo įstatymo, Užimtumo rėmimo priemonių aprašo ir Paslaugų teikimo aprašo), kuriose nustatyta lėšų naudojimo tvarka ir įtvirtintos standartinės sutarties sąlygos (Paslaugų teikimo aprašo 27 priedas).
34. Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalyje nustatyti privalomi subsidijos gavėjui veiksmai, kuriuos šis privalo atlikti valstybės subsidijai gauti, 4 šios dalies punkte konkrečiai nurodant, kad jis privalo darbo vietą įsteigti (pritaikyti) ir visiškai atsiskaityti su Užimtumo tarnyba už suteiktą subsidiją ne vėliau kaip per 10 mėnesių nuo vienos iš paramos darbo vietoms steigti priemonių įgyvendinimo sutarties pasirašymo dienos, išskyrus vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimo atvejais.
35. Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 6 dalyje nustatyti atvejai, kada subsidijos gavėjas yra laikomas pažeidusiu prievolę ir privalo grąžinti

Užimtumo tarnybai visą jam pervestą subsidiją. Vienas jų yra susijęs su prievolės įvykdymo termino pažeidimu – kai subsidijos gavėjas neįsteigė (nepritaikė) darbo vietos iki vienos iš paramos darbo vietoms steigti priemonių įgyvendinimo ir finansavimo sutartyje nurodyto laikotarpio (Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 6 dalies 2 punktą).

36. Iš aptarto ieškovės veiklos reglamentavimo darytina išvada, kad sutarties sąlyga dėl sutarties nutraukimo praleidus įvykdymo terminą kyla iš viešosios teisės normų, yra teisėta ir sąžininga. Kadangi, sudarydamos Savarankiško užimtumo rėmimo sutartį, šalys sutarties 2.1 papunktyje susitarė dėl vienašališko sutarties nutraukimo pagrindo, kuris atitinka Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 4 punkto reglamentavinį, todėl nėra pagrindo jo netaikyti.
37. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai aiškino ir taikė CK 6.217 straipsnio 5 dalį ir pagrįstai netikrino, ar sutartyje įtvirtintas sutarties nutraukimo pagrindas savo pobūdžiu atitiko CK 6.217 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytus kriterijus.

Dėl pranešimo apie sutarties neįvykdymą teisėtumo ir termino pratęsimo sąlygų

38. Užimtumo tarnybos Šiaulių klientų aptarnavimo departamento direktorius 2022 m. kovo 8 d. pranešimu, įtrauktu į 2022 m. kovo 8 d. įsakymą, konstatavo, kad darbo vieta neįsteigta iki 2022 m. kovo 5 d.; informavo atsakovę apie sutarties nutraukimą ieškovės iniciatyva po 10 dienų nuo įsakymo pateikimo dienos ir nurodė savo darbuotojai pateikti pretenziją dėl subsidijos grąžinimo. Atsakovė teigia, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, jog šis įsakymas yra teisės aktas, atsakovė jo neskundė, todėl jis yra įsiteisėjęs ir privalomai lemia atsakovės teises ir pareigas.
39. Sutiktina su atsakove, kad šiuo konkrečiu atveju ieškovė atsakovės atžvilgiu veikė ne kaip viešojo administravimo subjektas, bet kaip sandorio šalis, todėl ieškovės įsakymas atlieka vieno iš civilinių santykių dalyvių pranešimo kitam dalyviui, kad šis praleido sutarties įvykdymo terminą ir dėl šio pažeidimo sutartis bus nutraukta po 10 dienų nuo pranešimo pateikimo, funkciją.
40. Tačiau iš to neišplaukia pirmosios instancijos teismo išvada, kad ieškovės veiksmai, išreiškiant savo valią viename dokumente dėl visų klausimų, yra netinkami, nes ieškovė nesilaikė nustatytos tvarkos ir neišsiaiškino sutarties neįvykdymo priežasčių. Visų pirma, atsakovė nenurodo, kokias konkrečias normas ieškovė pažeidė, pranešdama apie sutarties nutraukimą būtent įsakymo forma. Kadangi pranešimas atliktas raštu, abiejų dalyvių turinio nėra, nėra pagrindo išvada, kad jis negalioja. Taip pat nepagrįstas atsakovės argumentas, kad ieškovė nepagrįstai nesiaikiškino sutarties neįvykdymo priežasčių. Atsakovė vėlavimą įvykdyti sutartį grindžia nenugalimos jėgos aplinkybėmis, nulemtomis COVID-19 pandemijos pateikdama Austrijos įmonės „Felder KG“ 2022 m. kovo 5 d. pranešimą, kuriame nurodyta, jog dėl Austrijoje susidariusios ekstremaliosios situacijos maksimalus įrangos pristatymo terminas pratęstas, ir teigdama, kad šios aplinkybės sustabdė sutarties vykdymo terminą.
41. CK 6.212 straipsnyje įtvirtinta, kad šalis atleidžiama nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą, jeigu ji įrodo, kad sutartis neįvykdyta dėl aplinkybių, kurių ji negalėjo kontroliuoti bei protingai numatyti sutarties sudarymo metu, ir kad negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų pasekmių atsiradimui. Tačiau nenugalima jėga (pranc. *force majeure*) nelaikoma tai, kad rinkoje nėra reikalingų prievolių vykdyti prekių, sutarties šalis neturi reikiamų finansinių išteklių arba skolininko kontrahentai pažeidžia savo prievolės (CK 6.212 straipsnio 1 dalis).
42. Aiškindamas nenugalimos jėgos institutą COVID-19 pandemijos kontekste kasacinis teismas yra nurodęs, kad pandemija ar jai suvaldyti pasitelktos priemonės pačios savaime negali būti laikomos nei nenugalimos jėgos, nei sutarties vykdymo esminio suvaržymo aplinkybėmis. Tai reiškia, kad pandemijos ar jos valdymo priemonių poveikį reikia vertinti individualiai kiekvienų sutartinių teisinių santykių atžvilgiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-313/2022, 48 punktą). Išdispozityvumo ir rungimosi principų (CPK 12, 13 straipsniai) išplaukia, kad pareiga (išskyrus įstatyme nustatytas išimtis) teikti teismui įrodymus tenka šalims, šiuo konkrečiu atveju atsakovei, nes ji šia aplinkybe remiasi.
43. Nagrinėjamu atveju ginčo sutarties 9 punkte nurodyta, kad šalis privalo per 5 d. nuo nenugalimos jėgos aplinkybių atsiradimo pranešti kitai šaliai ir susitarti dėl tolesnių veiksmų.
44. Byloje nustatyta, kad, atsakovei tinkamai pranešus apie nenugalimos jėgos aplinkybę, sutarties 2.1 papunktyje nustatytas terminas vieną kartą buvo pratęstas. Austrijos tiekėja „Felder KG“ 2021 m. lapkričio 28 d. pranešė atsakovei, kad pasikeitė įrangos pristatymo terminas, nes trūksta reikalingų žaliavų gamybai. Dėl to ieškovė ir atsakovė 2021 m. lapkričio 29 d. susitarimu pakeitė 2021 m. gegužės 16 d. Savarankiško užimtumo rėmimo sutartyje nustatytą terminą baždžiaus darbo vietai įsteigti, pratęsdamos jį iki 2022 m. kovo 5 d., t. y. iki maksimalaus įstatyme leidžiamo tokiai prievolei įvykdyti termino.
45. Apie pakartotinai atsiradusias aplinkybes dėl sutarties vykdymo termino pratęsimo atsakovė informavo pavėluotai ir netinkamai – 2022 m. kovo 14 d. pateikdama nepasirašytą pranešimą dėl ypatingų aplinkybių, kurios galėtų būti laikomos nenugalimos jėgos aplinkybėmis, turinčiomis įtakos sutarties vykdymui. Be to, jos pateiktas įrodymas (2022 m. kovo 5 d. Austrijos įmonės „Felder KG“ pranešimas, kad Austrijoje yra karantinas dėl COVID-19 pandemijos) nepagrindžia, viena vertus, jog atsakovė tikrai negalėjo laiku įvykdyti prievolės dėl įrangą gaminusios kontrahentės vėlavimo, kita vertus, pats kontrahentės vėlavimas neatitinka nenugalimos jėgos kriterijaus, nes CK 6.212 straipsnio 1 dalis aiškiai įtvirtina, jog *force majeure* nelaikoma tai, kad skolininko kontrahentai pažeidžia savo prievolės.
46. Įvertinus aptartas aplinkybes (tai, kad atsakovė tinkamai ir laiku nepranešė apie nenugalimos jėgos aplinkybes), darytina išvada, kad ieškovė neturėjo papildomai tirti sutarties neįvykdymo aplinkybių ir pagrįstai nutraukė sutartį joje nustatytu vienašališko sutarties nutraukimo pagrindu. Apeliacinės instancijos teismas, tinkamai taikydamas proceso teisės normas dėl įrodymų tyrimo ir vertinimo, pagrįstai pripažino, kad atsakovė nepateikė į bylą įrodymų, pagrindžiančių sutartyje nurodytos prievolės neįvykdymą dėl nenugalimos jėgos aplinkybių.
47. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė materialiosios teisės normas, tinkamai aiškino sutarties nuostatą dėl prievolės įvykdymo termino, todėl padarė pagrįstą išvadą, jog, atsakovei praleidus sutartyje nustatytą terminą prievolei įvykdyti, ieškovė pagrįstai nutraukė šalių sudarytą sutartį ir įpareigojo atsakovę grąžinti visą jai pagal sutartį pervestą subsidiją. Kasacinio skundo argumentai pripažintini nesudaranciais pagrindo panaikinti ar pakeisti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.
48. Dėl kitų kasacinio skundo argumentų teisėjų kolegija nepasisako, nes jie nesudaro CPK 346 straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

49. Netenkinus atsakovės kasacinio skundo, jos patirtos kasaciniame teisme bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos.
50. Ieškovė nepateikė duomenų apie jos kasaciniame teisme patirtas bylinėjimosi išlaidas, todėl šių atlyginimas nepriteistinas.

359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. kovo 29 d. sprendimą palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Andžej Maciejewski

Donatas Šernas

Agnė Tikniūtė